KUR'ÂN ÖĞRETİMİ KARŞILIĞINDA

ÜCRET ALMA MESELESİ

Zeynep ZERKA[1]

Haziran-2016

ÖZET

Araştırmada ilim ehlinin, özellikle de dört mezhebin "Ku'rân Öğretimi Karşılığında Ücret Alma" konusundaki ihtilafları ele alınacak, ihtilaf noktası analiz edilecek, görüşlerin delilleri karşılıklı olarak incelenecek ve son olarak çıkan sonuçları toparlayarak tercihe gidilecektir.

الملخص

يتناول البحث اختلاف أهل العلم في مسألة أخذ الأجرة على تعليم القرآن الكريم، ويحلل موضع النزاع، عن طريق الاستقراء في أدلة كل الفريق بالمقارنة والتفصيل، وأخيرا يختم بخاتمة تحوي جملة من النتائج والترجيح.

GİRİŞ

Üzerinde duracağımız mesele hakkındaki tüm görüşleri sıralamayıp sadece *meşhur* olan iki görüşü ele alacağız:

Birinci Görüş: Kur'ân-ı Kerim öğretimi karşılığında ücret almayı caiz görenler. Bu, cumhurun görüşüdür.

İkinci Görüş: Kur'ân-ı Kerim öğretimi karşılığında ücret almayı caiz görmeyenler. Bu da, Zührî, İshak b. Râhaveyh gibi alimlerimizin görüşüdür. Ayrıca mütekaddim

[1] **Not:** Bu bahsi "Mes'eletu Hukmi Ahzi'l-Ucra alâ Ta'lîmi'l-Kur'âni'l-Kerîm" adlı risaleyi (bazı ekleme ve tasarruflarla birlikte) ihtisar ederek hazırladım. "

Hanefiler'in meylettiği görüş de budur. Ahmed b. Hanbel'den de bu görüş rivayet edilmiştir.

1- GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında ücretin luğavî ve ıstılah anlamına, Kur’ân'ın luğavî ve ıstılah anlamına, meselenin tarihçesine ve Kur’ân öğreniminin ve öğretiminin faziletine yer verilecektir.

a) Ücret

Lugatta: Ücret, ecir kelimesinden türemiş bir isimdir. Ecir ise yapılan işe verilen karşılık demektir.

Istılahta: Belirlili bir süre için, belirli bir işi, belirli bir bedel karşılığında yapmak üzere anlaşılan sözleşmedir.

b) Kur’ân

Lugatta: 《k r e/قرأ》 kökünden türemiş bir mastar olup okumak anlamındadır.

Istılahta: Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e indirilen, bize tevatür ile ulaşan, Fatiha Suresi ile başlayıp Nas Suresi ile biten Allah'ın kelamıdır.

c) Kur’ân Öğretimi Karşılığında Ücret Alma Meselesinin Mesele Olarak Ortaya Çıkışı ve Tarihçesi

Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabına Kur’ân öğrenmelerini, onu öğretmelerini ve yaymalarını teşvik ederdi. İslam'a yeni giren herkes kendisine Allah rızası için Kur'ân-ı Kerim öğretecek birini bulmakta zorlanmazdı. Mescidler ibadet mekanları olmakla beraber aynı zamanda Kur'ân kurslarıydı. Hulefâ-i Râşidîn döneminde de durum bu şekilde devam etti. Kur'ân öğretimi karşılığında ücret alma meselesi o dönemde ilim ehli arasında bir tartışma konusu değildi. Zira öğretici beytü'l-mâl'den payını alıyordu ve maişetini temin edecek bir ücrete ihtiyaç duymuyordu. Dolayısıyla da bu ameli sadece Allah rızası için yapıyordu.

Ancak fetihlerin artmasıyla İslam beldeleri genişleyince ve şehirlerde medreseler yayılınca, Kur'ân öğreticilerine ücret belirleme ihtiyacı zorunlu olarak ortaya çıktı. Daha sonra da mesele, ilim ehli arasındaki diyolog ve tartışmalarda yerini aldı.

d) Kur'ân Öğreniminin ve Öğretiminin Fazileti

Kur'ân öğreniminin ve öğretiminin fazileti hakkında birçok nebevî hadis elimizde mevcuttur. Biz burada birkaç tanesini zikretmekle yetineceğiz:

1-) Osman b. Affân *radıyallâhu anh* hadisi. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve onu öğreteninizdir."**[2]

Bir rivayette ise şöyle buyurmuştur: **"Sizin en faziletliniz Kur'ân'ı öğrenen ve onu öğreteninizdir."**[3]

Hafız İbn Hacer *rahimehullah* bu hadisi yorumlarken şunları söylemektedir: **"Şüphesiz, Kuran'ı öğrenmeyi ve öğretmeyi kendisinde toplayan kişi, kendisini ve başkasını olgunluğa eriştirerek kişinin kendisiyle sınırlı kalan fayda ile başkasına da yararı dokunan faydayı birleştirmiştir. En faziletli amel olması bu yüzdendir."**[4]

2-) Ebu Hureyre *radıyallâhu anh* hadisi. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Bir topluluk, Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın kitabını okur ve kendi aralarında onu tedris edecek olurlarsa, mutlaka üzerlerine sekinet iner, rahmet onları kaplar, melekler etraflarını kuşatır, Allah onları kendi nezdindekiler arasında anar."**[5]

---

[2] Buhârî, 5027

[3] Buhârî, 5028

[4] Fethu'l-Bârî 8/693

[5] Müslim, 2699

İmam Nevevî *rahimehullah* bu hadisi yorumlarken şunları söylemektedir: **"Bu hadiste mescidde Kuran okumak için toplanmanın faziletine dair delil vardır."**[6]

3-) Aişe *radıyallâhu anhâ* hadisi. Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Kur'ân'ı okumakta mâhir olan kişi sefere (denilen) kerîm ve itaatkâr meleklerle beraberdir. Kendisine zor geldiği halde Kur'ân okuyan kimseye ise iki ecir vardır."**[7]

2- KUR'ÂN ÖĞRETİMİ KARŞILIĞINDA ÜCRET ALMANIN HÜKMÜ

Bu başlık altında meselenin ittifak noktası, ihtilaf noktası, konu hakkındaki görüşler ve karşılıklı görüşlerin delilleri ele alınacaktır.

a) İttifak Noktası

Meselenin ihtilaf edilmiş kısmına geçmeden önce ittifak edilmiş kısımlarına değinmek daha faydalı olacaktır:

- Kur'ân öğreticisinin beytü'l-mâl'den/devletten ücret alması hususunda ilim ehli arasında bir ihtilaf yoktur.[8]
- Aynı şekilde hayır sever kişilerin kurduğu vakıflardan da ücret alması hususunda bir ihtilaf yoktur.
- Aynı şekilde (bazı ayrıntılarıyla birlikte) daha önceden şart koşmadan verilen ücreti almanın caiz olması hususunda da ihtilaf yoktur. İbn Ömer *radıyallâhu anhumâ*'nın rivayet ettiği bir hadis buna delil teşkil etmektedir: **"Ömer'i şöyle derken duydum: Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bana hediye (mal) verirdi. Ben de ona: Bunu benden daha fakir olana ver, derdim. O da şöyle buyurdu: "Sana sen istemeden, hırs etmeden bir mal geldiğinde onu al. Aksi durumda kendini malın peşine düşürme."**[9]

[6] Şerhu Sahîhi Muslim 17/24

[7] Müslim, 244

[8] Bknz: İbn Kudâme, el-Muğnî 8/139; İbn Müflih, el-Furû' 7/152

[9] Buhârî, 1473

İbn Kudâme *rahimehullah* bu hadisin yorumunda şöyle demiştir: **"Çünkü, şart koşulmadan mal verildiğinde bu mücerred hibe olmuş olur."**[10]

b) İhtilaf Noktası

Kur'ân öğreticisinin ücret alması meselesinde ortaya çıkan ihtilaf; ücret şart koşulduğunda, miktarı belirlendiğinde ve bu ücretin devletten alınmayıp öğrenciden alınmasındadır.

c) Alimlerin Kur'ân Öğretimi Karşılığında Ücret Alma Meselesindeki Görüşleri ve Sözleri

İlim ehli Kur'ân öğretimi karşılığında ücret alma meselesinin hükmü hakkında geçmişten günümüze iki **meşhur** görüşe ayrılmışlardır:

Birinci Görüş: Bu görüşe sahip alimlerin içerisinde her ne kadar bazı tafsilatlara gidenler olsa da genel olarak Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olduğu yönündedir. Üç mezhep imamı; Malik, Şafii, Ahmed b. Hanbel bu görüştedir. Aynı zamanda müteahhir Hanefiler de bu yönde fetva vermişlerdir.[11]

İkinci Görüş: Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olmadığı yönündedir. Zührî, İshak b. Râhaveyh gibi alimler ile mütekaddim Hanefiler bu görüştedir. İmam Ahmed'den rivayet edilen iki görüşten biri budur.[12]

d) Caiz Diyen Alimlerin Dayandıkları Deliller

1-) Abdullah b. Abbas *radıyallâhu anhumâ* hadisi. Ücret karşılığı rukye yapan sahabinin almış olduğu ücret hakkında sorulduğunda Nebi *sallallâhu aleyhi ve*

---

[10] el-Muğnî 8/140

[11] Bknz: el-Müdevvenetu'l-Kübrâ li'l-İmam Malik b. Enes 5/1690; Şâfiî, el-Umm 5/59; Nevevî, Ravdatu't-Tâlibîn 5/187-190; İbn Kudâme, el-Muğnî 8/136; İbn Teymiyye, Mecmûu'l-Fetâvâ 30/205; Serahsî, el-Mebsût 16/37.

[12] Bknz: el-İşrâf alâ Mezâhibi Ehli'l-İlmi s.111; Hattâbî, Meâlimu's-Sunen 3/701; İbn Kudâme, el-Muğnî 8/136; Nevevî, et-Tibyân s.30

sellem şöyle buyurmuştur: **"Kendisi dolayısıyla ücret almayı en çok hakettiğiniz şey Allah'ın kitabıdır."**[13]

Delil olma yönü: Hadis her ne kadar rukye hakkında vârid olsa da, lafız umumidir. Usuldeki yerleşik kurala göre; *Muteber olan, sebebin hususiliği değil, lafzın umumiliğidir*.

Hattâbî hadisin yorumunda şöyle demektedir: **"Bu hadis Kuran öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olduğu hususunda şüpheyi ortadan kaldırmaktadır."**[14]

Hafız İbn Hacer de şöyle demektedir: **"Cumhurun, Kuran öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olduğu görüşüne bu hadis ile istidlal edilmiştir."**[15]

Alemuddîn Sehavî de Tirmizî'nin şöyle dediğini kaydetmiştir: **"Şafi *rahimehullah* Kuran öğreticisinin ücret almasını ve ücret şart koşmasını bu hadise dayanarak ruhsat vermiştir."**[16]

Bu delile iki yönden itiraz getirilmiştir:

Birinci itiraz: Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hadiste zikrettiği karşılık, ahiretteki sevaptır.[17]

Bu iddiaya ise şöyle cevap verilebilir: Hadis gayet açıktır. Kıssanın öncesinde bu karşılığın dünya malı olduğu açıkça belirtilmiştir.[18]

İkinci itiraz: Bu hadis, Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almayı yasaklayan hadislerle nesh edilmiştir.[19]

---

[13] Buhârî, 5737

[14] Hattâbî, A'lâmu'l-Hadîs fî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî 3/2134

[15] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî 4/530

[16] Bknz: Cemâlu'l-Kurrâ' ve Kemâlu'l İkrâ' s.231

[17] Bknz: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 4/530; Aynî, Umdetu'l-Kâri 12/96

[18] Bknz: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî 4/530

Bu iddiaya da şöyle cevap verilebilir: Öncelikle bu hadislerdeki nesih iddiası, ıspatlanmamış, ihtimallere dayanan bir iddiadır.[20] **İkinci olarak**, Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almayı yasaklamaya delalet eden hadisler, caiz olduğuna delalet eden hadislerin karşısında durabilecek kadar kuvvetli değillerdir. İbn Mülekkin yasaklayan hadisleri zikrettikten sonra şöyle demektedir: **"Bu hadisler İbn Abbas ve Ebu Said hadisleriyle nasıl çelişebilir ki? Çelişki ancak nakilde ve adalette tarikleri denk olan hadisler arasında söz konusu olabilir. Sahih olan önceliklidir."**[21]

2-) Sehl b. Sa'd hadisi…

Sehl şöyle der: "Ben Rasulullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanında bir topluluk içerisinde idim. "Bir kadın geldi ve: Ya Rasulallah, (kendini kastederek) bu kadın kendini sana hibe ediyor, ne dersin, dedi. Rasulullah ona cevap vermedi. Durum üç kez tekrarlandı, Rasulullah hiç cevap vermedi. Bir adam kalktı ve: Ya Rasulallah, onu bana nikahla, dedi. Rasulullah: Mehir olarak bir şeyin var mı, diye sordu. Adam: Hayır, deyince: Git, demir bir yüzük bile olsa mehir ara, buyurdu. Adam gitti ve aradı. Sonra geri geldi ve: Bulamadım Ya Rasulallah, dedi. Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona: Kur'ân'dan bildiğin sure var mı, diye sordu. Adam da: Şu şu sureler, dedi. Bunun üzerine Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*: **"Git, onu sana sendeki Kuran ayetlerini (ona öğretemen karşılığında) nikahladım."** buyurdu."[22]

Delil olma yönü: Hadis, Kur'ân öğretmenin mehir yerine geçeceği hususunda delil teşkil etmektedir. Eğer mal verilmesi gereken yerde Kur'ân öğretmek bunun yerine geçiyorsa, Kur'ân öğretiminin karşılığında ücret almak da caizdir.[23]

---

[19] Bknz: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 4/530; Aynî, Umdetu'l-Kâri 12/96

[20] Bknz: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 4/530

[21] İbn Mülekkin, et-Tevdîh 15/81

[22] Buhârî, 5149

[23] Bknz: İbn Münzir, el-İşrâf alâ Mezâhibi Ehli'l-İlmi s.111-112

İbn Abdilberr *rahimehullah* hadisin yorumunda şöyle demektedir: **“Aynı şekilde bu hadiste fıkhî hüküm olarak Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almanın caizliği vardır.”**[24]

Nevevî *rahimehullah* da bu hadisin şerhinde şunları demektedir: **“Bu hadiste mehrin, Kur'ân öğretimi olmasının caiz olduğuna ve Kur'ân öğretimi karşılığında ücret istemenin/almanın caiz olduğuna delil vardır.”**[25]

Bu delile de iki yönden itiraz getirilmiştir:

Birinci itiraz: Hadiste Kuran öğretiminin mehir sayıldığına dair açık bir ifade bulunmamaktadır. Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in o sahabeye Kur'ân ehli oluşundan ötürü ikram olarak o kadını ona mehirsiz nikahlamış olması muhtemeldir.[26]

Bu iddiaya şöyle cevap verilebilir: “Olayın akışı şahitlik etmektedir ki, Kuran öğretimi, nikah içindir. Bu, o sahabiye ikram olsun diyedir, diyen kimsenin sözüne itibar edilmez. Çünkü hadis tam aksine açıkça delalet etmektedir.”[27]

Şankîtî *rahimehullah* şöyle demektedir: **“Bazı alimlerin bu hadisle istidlal etmeyi 'Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem* o kadını o sahabiye, Kur'ân 'dan bu kadar sure ezberlediği için ikram olsun diye mehirsiz olarak evlendirdi, öğretimi mehir saymadı' diyerek reddetmesi kabul edilemez. Zira hadisin Müslim'de geçen diğer rivayetlerinde (bu itirazı reddeden nitelikte) ifadeler bulunmaktadır: “Git, onu sana nikahladım; ona Kur'ân öğret.”** (Bknz: Müslim, 1426) **Ebu Davud'daki bir rivayette ise şu ibare bulunmaktadır: “Ona yirmi ayet öğret, o senin hanımındır.”**[28]

---

[24] İbn Abdilber, et-Temhîd 21/112

[25] Şerhu'l-İmaâm en-Nevevî alâ Sahîh Müslim 5/217

[26] Bknz: İbn Abdilber, et-Temhîd 21/119; el-İstizkâr 16/82; İbn Kudâme, el-Muğnî 8/139; İbn Müflih, el-Furû' 8/320

[27] Bknz: İbn Hacer, Fethu'l-Bârî 9/121

[28] Bknz: Ebu Davud 2112, (Bknz: Advâu'l-Beyân 3/25)

İkinci itiraz: Bu durum, sadece o sahabi ve o kadın için geçerlidir. Başkası için caiz olmaz.[29]

Bu iddiaya da şöyle cevap verilebilir: "Tahsis iddiası zayıf olup delile ihtiyaç duymaktadır. Ortaya konulan bir delil de yoktur."[30]

Bu delillerin yanı sıra birtakım aklî delilleri de sunmaktadırlar:

1-) Kur'ân ile rukye yapma karşılığında ücret caizse, öğretimi karşılığında da caizdir.[31]

2-) Ezan, başkasının yerine hac yapma, mushafların yazımı gibi bazı ibadetlere kıyasla öğretim karşılığında da ücret alınması caizdir.[32]

3-) Kur'ân öğreticisinin devletten geçimini temin edeceği şeyleri alması nasıl caizse, aynı şekilde bu alacağı karşılığı kişilerden de alması caizdir.[33]

4-) Kur'ân öğretimi mesai ve uzun vakit isteyen bir ameldir. Eğer öğreten kimse bunun karşılığında geçimini temin edeceği bir şey alamazsa maddi sıkıntı çekecektir ve zamanla Ku'rân öğretecek kimse kalmayacaktır.

e) Caiz Değil Diyen Alimlerin Dayandıkları Deliller

1-) Allah'a davet etme ve ilmi yayma karşılığında ücret almayı yasaklayan genel ayetleri delil getirmişlerdir. Bu ayetlerden birkaçı: En'am; 90, Hud; 29, Hud; 51, Şuara; 109, 127, 145, 164, 180, Yasin; 20-21, Sa'd; 86.

---

[29] Bknz: Şerhu Münteha'l-İrâdât 5/238; Neylu'l-Evtâr 5/288

[30] Bknz: İbn Abdilber, et-Temhîd 21/120

[31] Bknz: İbn Müflih, el-Furû' 7/152

[32] Bknz: İbn Kudâme, el-Muğnî 8/138; İbn Müflih, el-Furû' 7/152

[33] Bknz: İbn Kudâme, el-Muğnî 8/138; İbn Müflih, el-Furû' 7/152

Delil olma yönü: Bu ayetler ilim öğretmenin ve insanlara Allah'ın dinini tebliğ etmenin amellerin en faziletlisi ve Allah'a en sevgili geleni olduğuna, bunun mukabilinde bir karşılık istememe hususunda delil teşkil etmektedir.

Şankıtî *rahimehullah* Hud Suresi'nin 29. ayetinin tefsirinde şunları söylemektedir: "**Bu ayet-i kerimeden şunu elde etmekteyiz ki, Rasullerin peşlerinden gidenlere ve alimlere vacip olan, kendilerindeki ilmi bir karşılık almaksızın ücretsiz olarak yaymaktır. Bu kimselere Allah'ın kitabını öğretmeleri karşılığında ücret almaları yaraşmaz."**[34]

Buna şu şekilde itiraz getirilebilir: Bu ayetler Rasullerin kavimlerini davet etme ve onların hidayetlerine olan hırsları siyâkında gelmiştir. Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almaya özel değildir. Nitekim buna delalet de etmemektedir. Davet etmek, elçilerin üzerine farz-ı ayndır, Kur'ân öğretimi ise mesai gerektiren bir iş olup kişiye farz-ı ayn değildir. Ancak bir yerde Kur'ân öğreten kimse kalmazsa ve Kur'ân öğretiminin sorumluluğu sadece bu kişiye kalmışsa o zaman farz-ı ayn olur. O durumda da ücret şart koşmak zaten ittifaken caiz değildir. Bütün bu sebeplerden dolayı, getirilen deliller, tartışma mahallinden çıkmaktadır.

2-) Allah azze ve celle'nin şu kavli: **"Ayetlerimi az bir karşılıkla satmayın, yalnız benden korkun."**[35]

Delil olma yönü: Allah azze ve celle bu ayette ayetleri karşılığında bir şey almayı yasaklamıştır. Bunun içine Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almak da girmektedir. Her ne kadar ayet, Yahudi alimleri hakkında inse de ayetin geneli Müslümanları da içine almaktadır.

Buna şu şekilde itiraz getirilebilir: Ayetin siyakı umumdur. Eğer ayetin ücret almayı yasaklama hakkında olduğunu farzetsek bile bu, Kurtubî'nin de dediği gibi

---

[34] Advâu'l-Beyân 3/20

[35] Bakara, 41

öğretim vazifesi ile yükümlü olup da bunu ücret mukabilinde yapmak isteyen kişi hakkındadır.[36]

Ayrıca ayette *satmak* fiilinin kullanılması da dikkate alınmalıdır. Zira bir şeyi satan kimse, sattığı şeyin mülkiyetini sattığı kişinin eline vermiş bulunmaktadır. Satın alan kişi artık o satılan şey üzerinde istediği tasarrufta bulunabilir. Ancak Kur’ân öğretiminde böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla bu ayet de tartışma mahallinden çıkmaktadır.

3-) Allah azze ve celle'nin şu kavli: **“İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayeti biz Kitap'ta insanlara açıkça belirttikten sonra hakkı gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder hem de lanet ediciler lanet eder.”**[37]

Delil olma yönü: Ayet, ilmi tebliğ etmenin ve onu gizlememenin vacip olduğuna delildir. Bunun içerisine Kur’ân öğretimi de girer. İnsan yapması kendisine vacip olan bir şeyi yaptığında karşılığında ücret almayı haketmez.[38]

4-) Ubâde b. Sâmit hadisi: **“Suffe ehlinden birkaç insana yazı yazmayı ve Kur’ân okumayı öğrettim. İçlerinden bir adam bana bir yay hediye etti ve: Benim bir malım yok, al bunu Allah yolunda kullan, dedi. Ben de durumu Rasulullah'a sordum. Şöyle buyurdu: "Eğer ateşten bir kolyenin sana takılması seni mutlu edecekse onu kabul et.”**[39]

---

[36] Bknz: Tefsîru'l-Kurtubî 2/11; Tefsîru İbn Kesîr 1/72-73; Alûsî, Rûhu'l-Meânî 1/245; İbn Aşûr, et-Tahrîr ve't-Tenvîr 1/466

[37] Bakara, 159

[38] Bknz: İbn Cevzî, Zâdu'l-Me'sîr 1/165

[39] Bknz: Ahmed b. Hanbel, Müsned hadis no: 22689, 37/363; Ebû Dâvud, Sünen 3416; İbn Mâce, Sünen 2157. Hadisin senedinde Esved b. Sa’lebe bulunmakta olup kendisi meçhul bir ravidir. Bknz: Takrîbu't-Tezhîb 1/76; İbn Hazm, el-Muhallâ 8/196.

5-) Ubey b. Ka'b hadisi: **“Bir adama Kur’ân öğrettim, o da bana bir yay hediye etti. Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e durumu anlattım. Şöyle buyurdu: ‘Eğer onu alırsan, ateşten bir yay almış olursun.’ Ben de onu hemen iade ettim.”**[40]

Dört ve beşinci hadislerin delil olma yönleri: Hadisler Kur’ân öğretimi karşılığında ücret almayı nehyetmektedir. Çünkü ücret almak, o ameli kurb ve taat olmaktan çıkarır.

Bu hadislere ise şu şekilde itiraz getirilebilir:

Hadisler zayıftır, bu bapta kendilerine itimad edilemez. Bu hadislerin zayıflıklarına hükmeden ilim ehlinden bazıları: Kurtubî, (Bknz: Tefsir 2/13-14) İbn Hazm, (Bknz: el-Muhallâ 8/195) İbn Abdilberr, (Bknz: et-Temhîd 21/114; el-İstizkâr 16/87-89) Cürkânî, (Bknz: el-Ebâtîl ve'l-Menâkîr 2/161-164) Nevevî, (Bknz: et-Tibyân s. 30-31) İbn Mülekkin, (Bknz: et-Tevdîh li Şerhi'l-Câmii's-Sahih 15/86) İbn Hacer, (Bknz: Fethu'l-Bârî 4/530) San'ânî, (Bknz: Sübülü's-Selâm 3/199) Şevkânî, (Bknz: Neylu'l-Evtâr 5/287) Alûsî, (Bknz: Rûhu'l-Meânî 1/245) İbn Âşûr. (et-Tahrîr ve't-Tenvîr)

3- TERCİH

Görüşleri, delilleri, münakaşa ve cevapları inceledikten sonra kalbimiz, Kur’ân öğretimi karşılığında -özellikle de ihtiyaç halinde iken- ücret almanın caiz olduğu görüşüne meyletmektedir. Bizi bu görüşe meyletmeye iten sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1-) Diğer görüşün delillerinin -bir kısmının sübûten bir kısmının ise delâleten- zayıflığının karşısında tercih ettiğimiz görüşün delillerinin sıhhati ve kuvveti. İbn Mülekkin de bu hususu şu cümlelerle ifade etmiştir: **“Bu hadisler İbn Abbas ve Ebu Said hadisleriyle nasıl çelişebilir ki? Çelişki ancak nakilde ve adalette**

---

[40] Bknz: İbn Mâce, Sünen 2158; Beyhakî, es-Sünenu’l-Kübra 6/126. Hadisin senedinde ızdırâb vardır. Bknz: Misbâhu'z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mâce 2/9; Nasbu'r-Râye li Ehâdîsi'l-Hidâye 4/137, 138

tarikleri denk olan hadisler arasında söz konusu olabilir. Sahih olan, önceliklidir.”[41]

Kurtubî *rahimehullah* da İbn Abbas'ın rivayet ettiği **“Kendisi dolayısıyla ücret almayı en çok hakettiğiniz şey Allah'ın kitabıdır.”** hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir: “Bu hadis, ihtilafı ortadan kaldıran **nastır.**”[42]

Mübârekfûrî de şöyle demektedir: **“Kur’ân öğretimi karşılığında ücret almanın yasak olduğuna delalet eden rivayetler zayıf olup, delil olarak kullanmaya elverişli değildir... caizliğe delalet eden hadisler daha sahih ve daha kuvvetlidir.”**[43]

2-) Kur’ân öğretimi karşılığında ücret almanın yasak olduğunu savunanların delillerinin çoğunluğu, tartışma noktasına delalet etmemektedir.[44]

3-) Kur’ân öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olduğu görüşü, ilim ehlinin ve muhakkik imamların cumhurunun görüşüdür. Muasır alimlerin de geneli bu yönde fetva vermektedir.

4-) Yaşadığımız asırda insanların geçim ve dünya peşinde koşmalarıyla olan iştigali artmış bulunmakta, dini değerlere verilen emek ise azalmış durumdadır. Kur’ân öğretimi karşılığında ücret almanın caiz olduğu görüşü, asrın şartlarına ve değişimlerine daha uygundur.

İbn Abidin şöyle demektedir: **“Birçok hüküm, -örflerin değişmesi zaruretlerin ortaya çıkması gibi sebeplerden dolayı- zamanın değişmesiyle değişebilir. Şöyle ki, eğer hüküm olduğu gibi kalacak olsa, insanlara meşakkat ve zarar dokunacaktır... alimlerin, ilk dönemlerde kendilerine verilen geçimlerini temin edecek malların kesilmesinden dolayı Kur’ân öğretimi ve buna benzer şeyler**

---

[41] Bknz: İbn Mülekkin, et-Tevdîh 15/81

[42] Bknz: Tefsîru'l-Kurtubî 2/12

[43] Bknz: Tuhfetu'l-Ahvezî 6/192,193

[44] Bknz: İbn Hazm, el-Muhallâ 8/196

karşılığında ücret alma yönünde fetva vermeleri bu kabildendir. Eğer öğreticiler, ücret almadan Kur'ân öğretimi ile meşgul olacak olsalar bu, kendilerinin ve ailerinin zor durumda kalmalarına, zayi olmalarına yol açar. Eğer bu insanlar geçimlerini temin edecek başka şeyler ile meşgul olsalar, o zaman da Kur'ân ve din zayi olur."[45]

5-) En güzel olan ve takvaya en yakın olan, kişinin ihtiyacı olmadığı müddetçe Kur'ân öğretimi karşılığında ücret almamasıdır. Çünkü Kur'ân öğretiminde asıl olan, bunun ibadet olmasıdır. Bu konuda ihtiyacı olan ile ihtiyaç duymayan kişinin arasını ayırmak çok önemlidir.

İbn Teymiyye *rahimehullah* şöyle demektedir: **"Bu yüzden alimler Kur'ân öğretimi ve benzeri şeyler karşılığında ücret alma hususunda tartıştıkları zaman İmam Ahmed'in mezhebinde üç görüş ortaya çıkmıştır ki bunların en adil olanı, ücretin ihtiyacı olan kimse için mübah olmasıdır."**[46]

Şankîtî *rahimehullah* da şöyle demektedir: **"Allah daha iyi bilir, bu konuda bana en doğru gelen, insanın zaruri bir ihtiyacı olmaması halinde evla olan, Kur'ân öğretimi karşılığında, akaid, helal-haram gibi ilimlerin öğretimi karşılığında ücret almamasıdır. Eğer ihtiyacı varsa, zaruret miktarı kadar alır."**[47]

6-) Caizliği savunan görüş, şeriatın maksatları ve genel kaideleriyle uyum içerisindedir.

Allâhu a'lem...

SONUÇ

Buraya kadar anlatılanları toparlayacak olursak, çıkan neticeleri birkaç başlık altında özetleyebiliriz:

---

[45] Bknz: Mecmûatu Resâili İbn Âbidîn 2/123-124

[46] İbn Teymiyye, Mecmûu'l-Fetâvâ 30/192,193

[47] Advâu'l-Beyân 3/25

- Hadis-i şeriflerde belirtildiği üzere, Kur'ân öğrenimi ve öğretimi ile ilgilenen insanlar, insanların en hayırlıları ve en faziletlileridir.

- Nebi *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in zamanında ve Hulefa-i Râşidîn döneminde Kur'ân öğretimi karşılığında ücret alma meselesi, tartışma konusu değildi. Çünkü öğretici, payını beytü'l-mâl'den alıyordu, geçim derdi yoktu.

- Meselenin ittifak edilen yönleri ve ihtilaf edilen yönleri bulunmaktadır. İhtilaf edilen yönü, ücretin şart koşulması ve miktarının belitilmesidir.

- İki taraf da heva hevesinden konuşmayıp delillere dayanarak görüş belirtmişlerdir. Bizim meylettiğimiz görüş, cumhurun görüşüdür.

- Siyret kitapları incelendiğinde görülecektir ki salih selefimizden Kur'ân öğretimi karşılığında ücret alanlar da vardır, daha takvalı davranarak ücretin tamamını ahirete bırakanlar da vardır. Kişi bu konuda gerekli incelemeleri yaptıktan sonra, kalbine de kendi durumu ile ilgili fetva danışmalıdır.

Gayret bizden, tevfik Rabbimizdendir.